

פרוטוקול מס' 108

מישיבת ועדת העבודה ביום ד' כ"ה בטבת תשל"ה - 8 בינואר 1975 בשעה 8.30

נ כ ח ו :

חברי הוועדה:

- ש. ארבל - אלמוזלינו
- ח. אבו רביעה
- א. אנטבי
- י. ז'א. אמיר
- פ. גרוסר
- י. דרניצקי (יודין)
- ס. ורטמן
- ה. זיידל
- ס. כהן
- א. לכנבראון
- ד. לוי
- א. ליין
- א. מויאל
- ח. שמעוני

מוזמנים:

- ח. כ. ב. צ. קשת
- פ. סמיר
- ע. גרקיס
- ס. שרמן
- י. דומיניץ
- יו"ר ההנהלה הציונית
- מנהל מחלקת העליה
- מנכ"ל משרד הקליטה
- הסוכנות היהודית

- ח. כ. ס. אלזועבי
- ס. קול
- ד. וילק
- ס. גדרון

- שר התיירות
- משרד התיירות
- משרד התיירות

מזכיר הוועדה:

- י. שומרון
- ס. הלנברג

רשמה:

סדר-היום:

1. עניני עליה וקליטה - הצעה לסדר-היום של חבר-הכנסת בן-ציון קשת.
2. מצב האזרחים הערבים במדינה - הצעה לסדר-היום של חבר-הכנסת סוף-אלדין אלזועבי.

746

(נתקבל גיוט 19.1.75)

עניני עליה וקליטה - הצעה לסדר-היום
של חבר-הכנסת בן-צירן קשת

היו"ר ש. ארבל אלמוזלינו:

אני מתכבד לפתוח את הישיבה.
נמשיך בשאלות ובדיון מן הישיבה

הקודמת.

ב.צ. קשת:

רצוני, ברשותכם, לא דק לשאול אלא גם
להביע דעות.

לדעתי, ברור שמצב העליה הוא קטאסטרופלי
עד שנדמה שנגיע למצב שמספר השליחים אשר מטפלים בעליה יהיה זהה למספר
העולים. אפשר כמובן להצביע על סיבות אובייקטיביות למצב זה, כגון:
מצב מלחמה בארץ, מצב כלכלי לא כל כך טוב בארץ וטוב יותר בארץ זו או
אחרת, התבוללות, נשואי תערובת, שמאלניות הולכת וגואה, וכו'. נוכח
מצב זה נשאלת השאלה: מי אשם באלה? היכן החינוך שהיינו צריכים להעניק
ליהודי הגולה ובעיקר לנוער כדי שלא ישפיע עליהם מצב מלחמה בארץ או
מצב כלכלי טוב של הוריהם, כדי שלא יתבוללו וכדי שלא יסחפו ולא יתפסו
לרעיונות של תנועות שמאלניות. החינוך בגולה נכשל ועלינו להאשים את
עצמנו בכך.

ועוד: האם מצב הקליטה בארץ איננו תורם
לכך שהעליה יורדת? על כך מעידים גם ראשי הסוכנות, ראשי משרד הקליטה,
נציגי יהדות העולם והעולים בפוטנציה.

התקיימו חודשי עליה בארצות הגולה השונות
וכדברי מנכ"ל מחלקת העליה של הסוכנות, מר עוזי נרקיס, חודשים אלה
נכשלו. לאחר חודשי העליה חלה ירידה במספר העולים. אני מצטט דברים
שכתבו על-ידי עתונאים, אם ייאמר לי שהעתונאי ציטט לא נכון יהיה עלי
לשאול מדוע לא באה הכחשה.

יש לי שאלה שהצגתי אותה בטליאט הכנסת
ואציג אותה גם כאן. בעתונות קראתי שמר פנחס ספיר אמר: אם יתברר, לאחר
שאשקיע את כל מרצי, זמני, כשרוני וכוחי בעידוד העליה מחוץ-לארץ והעליה
לא תגדל - סימן הוא שהיהודים אינם רוצים לעלות. אם דברים אלה אמנם
נאמרו רצוני לשאול: האם לא נכון יהיה לצייד, מר ספיר, "סימן שאני
נכשלת"? אני חושב שכאשר דברים כאלה נשמעים מפי יושב-ראש הנהלת הסוכנות
היהודית זה איננו טוב. יש צורך לבדוק באופן יסודי את דרכי העבודה
בגולה.

שמעתי על תכנית, שאם היא נכונה
אינני יכול אלא לברך עליה, שיש כוונה למסור לקהילות היהודיות בארצות
הגולה את הטיפול הישיר בעניני העליה. זאת אומרת, שהם יקבלו על עצמם
את הדאגה והטיפול. אם זה נכון, אני מברך על כך. מכיוון שיעבור זמן
עד שתהליך זה יכנס לתלם הרצוי בשאלת השאלה מה אנחנו יכולים לעשות
בינתיים.

היקף העליה מברית-המועצות ירד בכ-50%.
יש לכך מיבות אובייקטיביות שונות שאנחנו שומעים עליהן באמצעות כלי
התקשורת; קודם כל הקשחת העמדה הסובייטית. אבל נשאלת שאלה אחרת: האם
מצדנו המל בסדר? מי מטפל בעניני העליה של יהודי ברית-המועצות? מי
מטפל בעניני העליה של העם היפגעי, עליה של עשרות אלפים - ובקרה שהיא
תהיה עליה של מאות אלפים. מטפלים בכך מספר פקידים. אני סבור שאפילו
יהיו אלה הפקידים הכשרוניים ביותר, לא הם צריכים לקבוע את הדרך, את
המדיניות ואת הפעולה למען העליה מברית-המועצות. לצורך זה יש להקים
מוסד עליון במסגלה. אותה קבוצת פקידים שאני מדבר עליה היא הקובעת אם
המלחמה למען העליה של יהודי ברית-המועצות צריכה להיות בדרך של מלחמה
גלויה ותקיפה או בדרך של דיפלומטיה שקטנה. האם הם צריכים לקבוע באיזו
מידה לתמוך בסנטור ג'קסון? אני סבור שהכרח שהנושא הזה יטופל בדרך
העליון ביותר.

לירידה בהיקף העליה מברית-המועצות
יש מיבות נוספות פרט לעמדת הממשל הסובייטי. דרכי הקליטה של העולים
במזרח, מכתבי העולים הנשלחים אל קרובי-בית מברית-המועצות, האם אלה אינם
משפיעים על החושבים לעלות? אני קורא את הסטאטיסטיקות של משרד הקליטה
על מידת שביעות הרצון של העולים כאן. הייתי מציע להפסיק ולפרסם את
הסטאטיסטיקות האלה כי הן אינן נכונות. המכתבים הראשונים הנשלחים מכאן,
בתקופה הראשונה של חיי העולה בארץ, כשאנחנו עדיין עוסקים בקליטתו,
הם המשפיעים לא מעט.

אינני רוצה לדבר על אחוזים ולקבוע איזה אחוז יש לסיבה זו ואיזה אחוז יש לסיבה אחרת לידידה שחלה בהיקף העליה, אבל אין ספק שמצב הקליטה בארץ משפיע לא מעט על שינוי הרצון לעליה והראיה לכך היא הנשידה. לאחרונה נתבשרנו שלמעלה משליש נושרים בווינה.

יש אצלנו מצב של דיכוי סמכויות וריב סמכויות. אני יודע על ועדות התיאום ועל מצב של האשמה בין מוסד זה ומוסד אחר, בין רשות אחת ורשות אחרת, ומדברים ומאשימים זה את זה בהכשלת העליה. אינני רוצה לספר מה שמעתי על פקיד משרד הקליטה. משרד הקליטה חסר סמכויות. הוא מתווך בין משרדים שונים ובין הסוכנות. צריך לקבוע אחת ולתמיד סמכות עליונה. אני בעד משרד קליטה עם סמכויות מלאות.

למה לא תציע שרק הסוכנות תעשה זאת? א. לין:

השאלות צריכות להיות מופנות למר ספיר ולא אלי. ב. צ. קשת:

אם משרד הקליטה, מתוך סיבה זו או אחרת איננו נראה מתאים לכך בעיני המנהלים את מדינת ישראל ואת עניני העליה והקליטה הם צריכים למצוא סמכות ממשלתית עליונה לעניני קליטה.

האם הוכחו תכניות מתאימות לקליטה? שר-הקליטה, כשהוא גשאל הוא משיב: כן, אנחנו מכינים תכניות קליטה. מדוע תכניות אלה לא הוכחו לפני מספר שנים? אינני מדבר על השנים בהן חלמנו על עליה אלא על השנים כשהעליה התחילה לזרום אלינו, כי אז היינו מקדימים את התכניות בשלוש - ארבע שנים והיום הן יכולות היו להיות מבוצעות.

מדברים אצלנו על פיזור אוכלוסיה אבל העולים רוצים להיות במרכז הארץ. טבעי שעולים הבאים ממרכזי אוכלוסיה גדולים יימשכו לריכוזים הגדולים ונשאלת השאלה: לאן נוכל לשלוח את העולים? הלא לא הכנו שום כלים אשר יכולים לקלוט אותם. אצלנו הכל נעשה באופן סתמי. יתכן שמשרד השיכון הכין את הבתים באותה עיר או עיירה אליה יכולים להישלח עולים אבל משרד מסחר והתעשייה טרם הכין את הכלים המתאימים לתעסוקתם. נכון, יש ירידה אבל מה יעשו העולים במקום בו אין להם פרנסה? כשהם נמצאים במקום שיש בו ירידה אבל אין בו פרנסה הם מתחילים ללחוץ להעברה למקום שבו יוכלו למצוא את פרנסתם. אתן דוגמה: לירוחם נשלחו 26 משפחות עולים מרוסיה, ללא קשר למקצועות. היום מתחילים להוציא ולהעביר את המשפחות מירוחם למקומות אחרים. במעשה כזה אנחנו גורמים נזק כפול ומכופל: מוציאים את עולי רוסיה, ומה טוענים הוותיקים? - לעולי רוסיה לא נאה לגור אתנו מפני שאנחנו מצפון אפריקה. והעולים, מה הם טוענים? - לאן זרקתם אותנו? אין לנו כאן שום אפשרות קיום?

מר ספיר ציין: בישיבה הקודמת, שבעיית השיכון נפתרה. אני מרשה לעצמי להגיד שהיא לא נפתרה. לאלפי משפחות אין פתרון יורד, בעיקר נכון הדבר לגבי הקשישים והבודדים. אי-אפשר להגיד שבעיית השיכון נפתרה בשעה שהיא טרם נפתרה אם כי, לצערי, חל שינוי לטובה מפני שמימדי העליה ירדו.

אשר לבירוקרטיה. לפעמים יש לי הדושם שמדובר לא רק בבירוקרטיה, כי בבירוקרטיה יש איזה שהוא סדר, אלא יש כאן קשיחות ועוינות. אינני מדבר על הפקידים הטובים אשר ממלאים את תפקידם באמונה, אני מדבר על אלה אשר מתייחסים בקשיחות ובעוינות לעולים. ידוע לי טוב מאד שיש עולים קשים שאר אבל עלינו לזכור שאת העולים אנחנו לא יכולים להחליף בשעה שאת הפקידים הרעים אנחנו יכולים וחייבים להחליף - זה נתון בידנו. אני שוב חוזר ומדגיש, שאין אני מדבר על הפקידים הטובים הממלאים את תפקידם כראוי. אני מדבר על הרעים המעטים אשר מזיקים לעליה.

ענין הקליטה החברתית נתון בידנו, זה שייך לכל אחד מאתנו. אבל, מר ספיר, האם אינך חושב שהודעתך שקליטתה של משפחת עולים זה ענין של 60 אלף דולר גודמת לכך שמשפחת ותיקים עושה את החשבון כמה היא משלמת לקליטת עליה ונכך יש ששום נזק לקליטה חברתית?

י. ז. א. מ. י. ד. :

זו הוצאה הסכומה על-ידי יהדות העולם.

ג. צ. ק. ש. ת. :

גם בכלי התקשורת - הודיעו, הטלפונים והעתונות, אנחנו נפגשים לפעמים בעוינות לעולים. ידוע לי שיש אצלנו חופש עתונות וחופש הבעת דעה אבל יש גם חופש תגובה כמשרד הקליטה, המטפל בקליטה חברתית ואשר חייב היה להגיב על פרסומים מסוג זה.

ד. ש. ר. מ. נ. :

52%

ג. צ. ק. ש. ת. :

אני שמעתי על אחרז יותר גבוה אבל אני מוכן לקבל את האחרז הזה.

בזמנו שכרה הסוכנות חדרים בנתי-מלון כדי לאכסן בהם עולים, כיום החדרים האלה ריקים מעולים והסוכנות ממשיכה לשלם תמורתם. יתר על כן, עוד כמה שידוע לי, הסוכנות משלמת לא רק עבור החדרים אלא גם עבור הכלכלה, וזה נשעה שאין עולים במקום או שבנתי-מלון מתגודדת משפחה אחת של עולים או שתי משפחות. ועוד יותר מגוחך: יש בתי-מלון כאלה אשר הגישר תביעה להעלאת המחירים בגלל ההתייקריות האחרונות.

ידוע כי בכל הקשור למכירת הדיירות היתה אנדרלמוסיה. אני מבין שהחל מ-1 בינואר השנה יש מדיניות חדשה, שמע עליה פרטים ונתייחס אליה. היו מקרים רבים בהם נעשה אי-צדק. נכון, במקרה זה או אחר אי-הצדק תוקן, אבל נשארו מקרים רבים בהם אי-הצדק לא תוקן. הייתי מציע למך ספיר לחשוב על הקמת ועדה ציבורית שתבדוק את המקרים שקרו עד להתחלת המדיניות החדשה בקשר למכירת דיירות.

ה. י. ו. ר. ש. א. ר. ב. ל. - א. ל. מ. ר. ז. ל. י. נ. :

בזמנו היתה הודעה על הקמתה של ועדה לעניין זה. בעיות רבות שציטת בדברין תוקנו.

ו. ש. מ. ע. ו. נ. י. :

אני אינני מסתובב במשרדי הקליטה ובמשרדי הסוכנות אבל אני עוקב אחרי העבודה הנעשית ואני יכול להגיד שאני חושב שמעולם לא היתה הערכות כה חיובית לקליטת העליה כפי שהדבר נעשה כיום. כיום מטפל בנושא זה איש בעל שיעור קומה, מדינת-ישראל נותנת לעניין את המעמד הגבוה ביותר. כמוכן שתמיד צריך לשאוף לתיקונים אבל לא יתכן שבכל מקרה יישפך רק ברוץ על הנעשה.

אני סבור שהעליה סבירה-המועצות היא נהדרת. זו עליה אידיאליסטית, עליה עם חזון ועליה עם ציפיה. יש לי הרגשה שאנחנו מתייחסים בסלחנות יתרה לתופעה של הנשירה. מר ספיר טוען שאי-אפשר לכנות את הנושאים כירורים. מבחינת המיבוח הוא צודק, אבל מי מאתנו העלה על דעתו שבין היוצאים מרוסיה תהיה נהיה לארץ אחרת? לי קשה לעכל את הסלחנות שלנו לתופעה זו. קשה לי להבין מה הסיבה הגורמת לנשירה, פרט לסיבה הבטחונית. הנושאים אינם יכולים לטעון שנתקלו בארץ בניירוקרטיה, קשיי דיור, קשיי תעסוקה, קשיי קליטה, כי באלה הם לא נתקלנו - הם לא הגיעו אלינו. אם אמנם המצב הבטחוני הוא הגורם לכך שחלק מהעליה האידיאליסטית הזאת לא הגיעה אלינו, יש משהו פגום אצלנו. אינני מתאר לעצמי שאם לא היתה להם אלטרנטיבה היו נשארים בבריט-המועצות. קשה לי גם לתאר לעצמי שאנשים שרצו לעלות ארצה בטלו דיונים בגלל מצב הבטחון בארץ. לא ברור לי את העניין עד תומו אבל, כאמור, נדמה לי שהסלחנות שלנו לבעיית הנשירה איננה מוצדקת.

העולים נשלחים למקומות בהם יש דיירות פנויות, ולעניין הזה מתלווה גם עניין הקליטה החברתית. במסגרת תכנית החומש של משרד השיכון מיועד על קליטתן של 85 אלף משפחות-עולים בחמש שנים, 6000 משפחות עולים בשנה שייקלטו בעיירות פיתוח כולל אשדוד ואשקלון. נמצא ש-35% של העליה תהיה מופנית לעיירות הפיתוח ו-55 אלף משפחות עולים יתמקמו באיזור החדר-ובערי החוף כולל ירושלים. לדבר זה יש משמעות מרחיקת לכת קודם כל לגבי הגליל. אינני רואה את הרזרבואר שיעבור לגליל אם לא נעביר לשם עולים. שר-השיכון טוען שלעיירות הפיתוח אין צורך בדיירי שכונת "התקווה", אני מסכים לכך. מה בחוץ להם? נחוצה להם תשתית חברתית וכח אינטלקטואלי. כאשר אוכלוסייה כזו מתרכזת רק במרכז הארץ, היא חוסמת את האפשרות לשקם מסכנות עוני.

סדור על בניית 94 אלף יחידות דיור
באמצעות מסדד השיכון, ש-55 אלף מהן תהיינה מיועדות לעולים. מצב זה
ימנע את האפשרות לפתור בעיותיהן של שכונות עוני ובעיותיהם של זוגות
צעירים וסוגים אחרים, שלפי דברי שר-השיכון אין אפשרות אחרת אלא לשקם
בערים בהם הם נמצאים. מצב כזה עלול ליצור עוינות וקנאה - החדשים יש
להם והוותיקים יותר - אין להם. קשה להגיד שזה רקע טוב ובריא לקליטה
חברתית.

צויין כי מחיר קליטתה של משפחת עולים
הוא 60 אלף דולר. אני חושב שאפשר היה להוזיל את המחיר אם היינו
מישבים את העולים בעיירות פיתוח, שם הקרקע מסובסדת, ואם אפשר היה
להפנות את הסכומים הנוותרים לעיירות פיתוח ולפתח בהן תעשייה שייקלטו
בה העולים - ניתן לפתח ולחזק תשתית כלכלית של עיירות אלה.

לדעתי, צריך לשקול שוב את הנטייה למקם
65% של העולים בערי החוף ובירושלים. יתר על כן, כאשר סדור על 35%
שייקלטו בערי פיתוח, זה כולל את אשדוד ואשקלון, שמזמן חדלו להיות
ערי פיתוח.

צויין כאן המצב של היהודים בארצות
דרום-אמריקה. הייתי מבקש לדעת מה האמצעים הננקטים כדי לתקן מצב זה.

י. דרנביצקי (יורדין):
ברשותכם, אקדים בהערה כללית. ותיקים
כמונו יודעים שבארץ היו מצבים שונים.
היו גלי עליה והיו תקופות של ירידה. אני חושב שאנחנו חייבים לשנן
לעצמנו שוב ושוב, גם כדי להימנע מאשליות וגם כדי למנוע אכזבות,
שהעליה לארץ היא פונקציה של המצב בגולה ושל המצב בארץ, ולא תמיד
קיים "תאום" בין המצבים האלה - כשבארץ טוב מאוד ובגולה ירע מאוד.
בכל המצבים המבחן הוא מה אנחנו עושים ככח מאורגן. בקשר עם זה רצוני
להעיר הערות אחדות בקשר לעליה מרוסיה ובקשר לעליה מן המערב.

הנסיון שלי ביחס לעליה הרוסית נובע
קודם כל מהעובדה שרוסיה היא ארץ מוצא. נזדמן לי נסיון צנוע של
קליטה, כאשר נתקלתי במשפחת עולים מרוסיה ודאיתי חובה לטפל בה. תוך
כדי טיפול עמדתי על המנטליות של האנשים וסיכמתי לעצמי כמה נקודות.
לדעתי, לא נצליח לקלוט את העליה מרוסיה, לא נצליח לחסן אותה נגד
פגעים שונים, מציאותיים או מדומים שבהם הם נתקלים בארץ, אם לא נקט
כח ציבורי קולט מבין העליה הרוסית עצמה. אמרתי זאת לא פעם וכל פעם
דעתי מתחזקת בנקודה זו.

אני רוצה שניגש לדאות את העליה הרוסית
באופן מפורק. זו עליה שהתחילה על גל של התלהבות, אבל זו עליה שאין
לה שורשים. זו עליה בלי "החלוץ", זו עליה בלי בית-ספר יהודי, זו עליה
בלי בית-כנסת.

פ. ספיר:
זו עליה בלי עתון יהודי וזו עליה בלי
אות עברית.

י. דרנביצקי (יורדין):
לעתים קרובות פעורה תהום מדהימה בין
המושגים שיש להם ובין המציאות שהם
נתקלים בה בארץ. אני סבור שמאמץ הקליטה חייב להיות סכוון קודם כל
להבטיח ליהודים האלה לפחות במהדורה סדופת ומקוצרת אותם כלים הכרחיים
שחסרו להם ברוסיה. לצערנו, עליה זו מפורדת. התאחדות עולי ברית-המועצות
הקודמת נכשלה. ההתאחדות החדשה - עדיין אינני יודע מה מצבה, זה עדיין
לא כלי, זה עדיין לא כח ציבורי. הצלחה פורתא תהיה אם נצליח לגבש
אותם ככח ציבורי סביב שנים - שלושה בושאים, בעיקר את הפעילים שביניהם.
כשאני שומע מי ירד מן הארץ - זה רבר חסור ביותר.

אילו היינו מצליחים להכניס את פעילי
העליה מרוסיה לפעילות ציבורית כאן בעניני קליטה, אילו הצלחנו להפוך
את ארגון עולי רוסיה לכח מחנך, לאוטונומי כלפי העולים וכלפי יהודי
רוסיה הנמצאים עדיין שם, יכולים היינו לשנות את האווירה. בעשייה כזו
אני רואה מגוף לשינוי לטובה.

אשר לבעיית העבודה: אנחנו רוצים להפוך את עולי רוסיה לגורם מיישב ותורם לפיתוח הארץ. אנחנו רוצים להפנות אותם בחלקם לעיירות הפיתוח. אנחנו חייבים לזכור שעליה זו איננה יכולה להידבק סתם למה שמצוי. אם אנחנו מדברים על הפניית יהודי רוסיה לישובי הגליל, צריך שיעשה מאמץ של תכנון כלכלי ותדבותי. נזכרתי לדעת שעולי רוסיה - ואין זה מתוך סנוביות אלא זו עליה כזו - איננה מסוג זה שאתה יכול לקחת אותה ולשתול אותה בכל מקום. אתה צריך ליצור מועדון ומינימום של חיי תרבות עבודה. אם נקדיש מחשבה ומאמץ בכיוון זה, אין ספק שבסופו של דבר ההוצאה תשתלם.

לפני שנתיים יצאתי בשליחות ההסתדרות לארצות-הברית ועברתי על פני 12 - 14 עיירות ואוניברסיטאות. נפגשתי עם מרצים, פרופסורים יהודים, וקצת עם סטודנטים. אני חושב שעדיין לא הצלחנו להגיע לציבור גדול אינטליגנטי אשר קשור אמוציונלית לישראל אבל מפני שזה ציבור אינטלקטואלי יש לו יחס ביקורתי, אשר לעתים מתבסס על אי-ידיעה. כאן מוכרח לחול שינוי, כי אני רואה ביהדות ארצות-הברית דזבואר גדול של תמיכה ואולי דזבואר של עליה לישראל. השיטות של הסברה מליצית עבר זמנן ועלינו להתמודד אחרת עם הבעיות. אני חושב שהגישה לארגון העליה מארץ כמו ארצות-הברית צריכה להתבסס על ארגונים שלפניהם יעד מתוכנן להתיישבות בארץ. עניין זה לא מוצא עד כה.

ל. דיציאן:
האם יש מספרים לגבי היורדים מן הארץ בשנה האחרונה, מה מספר היורדים מביין העולים החדשים ומה מספרם מביין הוותיקים? האם יש מספר של יורדים חוזרים שחזרו בתנאים של עולים חדשים בהשוואה ליורדים חוזרים שלא קבלו תנאים כאלה? האם יש הערכה כלשהי כמה יורדים עשויים לחזור אם הם יקבלו באופן מלא או חלקי הנחות הניתבות לעולים החדשים?

באיזו מידה מתכוננת הסוכנות למצב של אבטלה העלולה להיות אם תתאמתנה התחזיות של 40 - 50 אלף עולים בשנה?

ה. זיפול:
קראתי שלאחרונה הכניס משרד הפנים סדרי עבודה חדשים לקבלת קהל - גם בשעות אחרי הצהריים.

אחת הבעיות המרכזיות של הטיפול בעולים היא העובדה שעולים המתחילים לעבוד אינם יכולים להסדיר את ענייניהם במשרד הקליטה בלי שיאלצו להפסיד יום עבודה. האם אי-אפשר להנהיג שמשרד הקליטה יקבל קהל, פעמיים בשבוע, גם אחרי הצהריים? אותו דבר נכון גם לגבי משרדי הסוכנות.

י. ז'א. אמיר:
יש לי הרושם שתושבי הארץ מתייחסים אל העולים כאילו הם עושים להם טובה שהם קולטים אותם. נראה כאילו כולנו שכחנו שהיינו עולים ושאותנו קלטו טוב יותר.

ל. דיציאן:
אינני מסכים לכך. עליתי בשנת 1935 ואינני זוכר שקיבלתי יחס יותר טוב.

י. ז'א. אמיר:
דברי מבוטטים על דברים שאני רואה ושומע.

נשמעת בארץ תרעומת על העבודה שקליטת משפחת עולים עולה כ-60 אלף דולר וכשמכפילים את הסכום הזה לשש לירות - הסכום גדול פי כמה. צריך לדעת שהעולים אינם בקלטים באמצעות המסים שלנו. יהדות העולם תורמת לכך סיליונים.

מזמן הגעתי למסקנה שאנחנו חייבים לטפל בעולה טיפול אינטנסיבי וישיר. אני יודע שברשויות המקומיות העולה יכול לאבד דרכו בסבך הביורוקרטיה. לדעתי, יש מקום לקבוע סגן לדאש-העיר, שיטפל רק בעולים. לדעתי, אפשר יהיה לעשות בדרך זו עבודה יפה, אם ימצא לכך האיש המתאים, האידיאליסט, אשר איננו עובד רק בשביל המשכורת.

אשר לעליה מברית-המועצות: אינני שוכח את העליה מאלג'יר. עליה זו אבדה לנו ברובה. 300 אלף צפון אפריקאים נמצאים כיום בצרפת.

קיימת שם גם סכנה של התבוללות.

א. לוי:

העולים מרוסיה אינם מגיעים אלינו
באמצעות הרקע של תנועות הנוער. אלה

פ. פ. אמיר:

היוצאים כבדית-המועצות, אפילו אינם מגיעים ארצה, צריך לדאוג לבל
יתבוללו, צריך לדאוג לצרופם ליהדות העולם שבה יש חוסן למדינת-ישראל.

לדעתי, טוב שהעולים החדשים יכוונו
ברובם לאיזורי הפיתוח אבל ברור שללא דוגמה עצמית של תושבי הארץ, שילכו
לאיזורי הפיתוח, מה ההצדקה שנבוא בטענות אל העולים? לדעתי, קודם כל
עלינו לבוא בטענות אל תושבי הארץ היושבים במרכז הארץ והאוכלים את עצמם
באקולוגיה מחפירה ואינם פונים למקומות היפים והנקיים שבגליל ובנגב.
כבר נאמר שהגליל הוא שווייץ של ארץ-ישראל.

בדימונה יש מרכז קליטה דו-משפחתי

והוא עומד ריק - מדוע?

צריך שתהיה כתובת אחת שתספל בעולים.
צריך לקיים כנסים של ועדי עובדים במפעלים בארץ כדי להסביר להם עד כמה
השונה קליטת העולים, וקליטתם הנכונה במקום העבודה היא צעד ראשון חיובי
לסיכויי קליטתם בארץ בכלל.

השליחים בחוץ-לארץ: לדעתי, שליח טוב
שונה מאה קולטים בארץ. שליח דע - כל אשר נעשה בשביל העולה לא נוכל
להועיל. הייתי בצרפת ובפגשתי עם שליחים נפלאים שעשו עבודה מביית לביית.
שליחים אשר בהגיעם לחופשת מולדת מתעניינים בקליטתם של העולים שבהם
טפלו. יש לשלוח לחוץ-לארץ שליחים לא מפני שהם מהווים מקרים סוציאליים
בארץ. השליחים צריכים להיות אידיאליסטים המאמינים בשליחותם וביכולתם
לעשות.

ד. לוי:

אני רוצה להפריח את השנה כאילו עולי
ברית-המועצות, שבטשו את עיירות הפיתוח,
עשו זאת בגלל קשיים בקליטה החברתית. מנסיוני אני יכול להעיר שדווקא
בעיירות הפיתוח הם צקלטו בצורה הטובה ביותר על-ידי האוכלוסייה המקומית.
אם הם עזבו את ערי הפיתוח יש להניח שהממונים לא דאגו לקליטתם מבחינת
עבודה.

היה משגה חמור בעבר כאשר היתה תחושה
שמה שהעולה מקבל בא על-חשבון התושב הוותיק, כאשר התושב הוותיק יותר
מתגורר בצריף נבנים לידו שיכונים חדשים הטיועדים לעולים חדשים. זה
היה כר נרחב ליצירת הקנאה. אני שמח שמצב זה תוקן. היה זה משגה שלא
תקפנו אותו בזמן ואשר גרם נזק מבחינה חברתית. נראה שאנחנו הולכים
ומשתדררים מפגע זה.

אני מחייב עשיית סירב המאמצים להכוונת
עולים חדשים לעיירות פיתוח, זה טוב לעיירות הפיתוח וזה טוב לעולים.

השתוממתי לשמוע משר השיכון על הוויכוח
שהיה לו עם מר ספיר אשר תמך שעולים חדשים יופנו לערים הגדולות באיזור
החוף.

רצוני לשאול את מר ספיר: האם יש
תיאום עם משרד הבטחון בקשר להחזרת יורדים? ידוע שמשרד הבטחון עורך
מחקר לאיתור ישראלים החייבים בשירות צבאי, האם מספרם של אלה ידוע
למזכירות? לדעתי, יורדים שעזבו את הארץ מהווים נכס יקר למדינת-ישראל,
רובם מתעצעים לחזור ומחפשים את הדרכים לכך. חובה עלינו לפעול בהקדם
כדי להניע אותם לשוב, אפילו באמצעות זכויות הניחנות לעולים.

שמענו על המצב החמור השורר בקרב יהדות
דרום-אמריקה. מה הפעולה שיש בדעתנו לעשות שם? מפי חברים שהיו שם שמעת
תרעומת על השליחים המדתיים את המבקשים לעלות ומספרים להם על קשיי
החיים בארץ עד שמשתמע מכך שהם מציעים להם לא לעלות. צריך לבחון בקורה
זו.

במרוקו עדיין יש יהודים, האם נעשית פעולה כדי להצילם או שנמתין עד שהמסטר שם - וזה עלול לקרות בן-לילה - ינהג כלפיהם כפי שנוהגת סוריה ביחס ליהודים שבה. עדיין אפשר להציל יהדות זו ואסור לנו להחמיץ את השעה.

שמענו על ידידתו של הספורטאי הרוסי ועל ידידתו של אביו של יאשה קאזאקוב. היום מגיעים אלינו מדענים וחלילה שתחזור תמונה זו כי ידידתו של מדען אחד פוגעת לא רק בעליה אלא מחתימה את שמה של ישראל גם בבריית המועצות וגם בארצות הגולה האחרות.

א. מויאל:
אני מצטער שלא השתתפתי בישיבה הקודמת, אבל השתתפתי בישיבות אחרות בהן דנו על בעיות עליה וקליטה.

אנחנו נתונים כבתוך מטוטלת בכך מה שנוגע לעליה - האופטימיזם והפסטימיזם שלנו עולה ויורד. לפני כחודש וחצי היינו במצב רוח מרוסם ביותר כאשר המספר של 60 אלף עולים נישא כפי כל ואילו הבורק מהלכות-שמועות כאילו בריית-המועצות נסוגה מהסכם ג'קסון, והמצב גורם לדתיעתם של יהודים לעלות - הגענו לשיא הפסטיזם. אם כן, עניין העליה איננו תלוי בנו. הוא תלוי יותר בגויים ובמצב הרוח שלהם! אף-על-פי-כן יש מקומות שהדבר תלוי לא רק בגויים אלא גם בנו. אני מתכוון לכמה ריכוזים גדולים בצרפת, שם נמצאים קרוב לחצי-מיליון יהודים ש-350 אלף מהם הם יוצאי צפון-אפריקה. גם בקנדה יש ריכוז גדול של צפון-אפריקאים, שעדיין איננו מושרש שם אבל במשך הזמן עלול להכות שורשים. יש ריכוז של יוצאי צפון-אפריקה גם בארצות-הברית ובמרוקו יש עוד כ-42 אלף יהודים.

יש דבר מסוּתף לריכוזים אלה. בשעה שאת יהודי רוסייה אילצו, במשך שני דורות, להתנכר ולהתכחש לתרבות היהודית, ובשעה שיהדות ארצות-הברית מושרשת ומכה שורשים בפיתויי העולם עד שרובה הגיעה לגייתוק מהמסורת היהודית, הדי הריכוזים של הצפון-אפריקאים בארצות אותן ציינתי עדיין מושרשים במסורת ובמורשה היהודית. יתכן שבעוד עשרים שנה יהיה מאוחד ויהיה עלינו לעבוד קשה כדי להחזיר ולהנחיל להם מה שאבדו, אבל היום העבודה עשויה להיות קלה יותר.

היו"ר ש. ארבל-אלמוזלינו:
לצערי, לפי בקשתו של קר ספיר קבענו שעת סיום לדיון בהשתתפותו. אנחנו נאלצים להפסיק עכשיו את הדיון בנושא העליה והקליטה ונמשיך בו באחת הישיבות הקרובות שלנו, לאחר שנתאם את המועד עם מר ספיר.

מצב האזרחים הערבים במדינה - הצעה לסדר היום של חבר-הכנסת סוף-אלדין אלזועבי

היו"ר ש. ארבל-אלמוזלינו:
כבר הקדשנו ישיבה אחת לדיון בהצעתו של חבר-הכנסת אלזועבי וצינינו כמה נושאים שנטפל בהם.

מכיון ששר-התיירות עומד לצאת בימים הקרובים לחוץ-לארץ, וגם לפי בקשתו של חבר-הכנסת אלזועבי, מצאנו לנכון לטפל בראשונה בנושא התיירות.

רצוני להזכיר לחברי הוועדה שגם בוועדת הכלכלה התקיים דיון בשאלת התיירות ומסקנותיה הונחו על שולחן הכנסת ב-14 במרס 1973. הנושא הועלה ב-22 בפברואר 1972, גם אז על-ידי חבר-הכנסת אלזועבי, והוסקו מסקנות והיו סיכומים. אני מקווה שנשמע מה בוצע מאותן מסקנות שהוסקו כתוצאה מהדיונים שהתקיימו בוועדת הכלכלה.

אתן לראשונה את רשות הדיבור לחבר-הכנסת אלזועבי כדי שיסביר מה בקשתו משר התיירות.

ס. אלזועבי:
כאמור, זו לא הפעם הראשונה שנושא התיירות נמצאת מועלה על סדר יומה של הכנסת. לפני שלוש שנים העליתי הצעה לסדר-היום בנושא זה והדיון הועבר לנועדת הכלכלה של הכנסת, בראשותו של חבר-הכנסת שכטרמן שהקדיש את מלוא תשומת הלב לבעיה ואף קיים ישיבה אחת בנצרת. בתום הדיונים נתקבלו החלטות ומסקנות אלא, לצערי, המסקנות לא בוצעו.

על סמך מסקנות ועדת הכלכלה ביקש
 ממני כבוד שר התיירות לנסוע לארצות-הברית ולקנדה ולבשר לאנשים שם
 שנעשים דברים לפיתוחה של נצרת מבחינה תיירותית כגון: בתי מלון,
 מפעלי תיירות וכו'. עשיתי זאת אלא כנראה ששיקרתי, כי כאשר הגיעו
 אמריקאים לנצרת בקשו לדעת מה האמת בסיפורים שסיפרתי להם ומה התוצאות
 ואני התביישתי להשיב להם. גם הפעם העליתי בהצעה לסדר-היום את ענין
 התיירות בנצרת ואני מקווה שהפעם הדיונים ישאו פרי. זו ישיבתנו השניה
 בעקבות ההצעה לסדר-היום והיום הדיון הוא על נצרת. כאמור, לא חל שום
 שינוי לטובה בנצרת - אין בתי-מלון, אין מפעדות, אין מפעלים תיירותיים.

כשהייתי ראש העיר באו אלי משקיעים
 ונתתי להם כספים להשקעה אלא שהגורמים הנוגעים בדבר, משרד התיירות
 ואחרים לא הושיטו להם יד.

לפני שנת 1967 נצרת הייתה המקום
 היחידי שמסך תיירות נוצרית. אינני צריך לספר לכם על חשיבותה של
 נצרת אבל אספר מקרה שקרה לי. כשהייתי באמריקה, בשנת 1961, במסגרת
 קונגרס של ראשי ערים, ביקרנו בכנסיה ובמסגד בושינגטון. היינו
 600 ראשי ערים ויצאנו ב-12 אוטובוסים. הלכנו מקודם לכנסיה אלא שמצאנו
 את הדלת נעולה. חיכינו לבואו של הכומר כדי שיפתח לפנינו את הדלת.
 כשהוא הגיע הכריז: בבקשה ראש-עירית נצרת - הוא ביקש שאהיה ראשון
 הנכנסים. דבר זה מוכיח עד כמה חשובה נצרת בעולם הנוצרי. שמו של
 אותו כומר דין סיד, והוא היה חברו הטוב ביותר של קנדי המנוח.

לנצרת יש בעולם שם יותר מאשר לביית-
 לחם ויותר מאשר לירושלים. נצרת היא עיר הנצרות ואני מתפלא על הזנחתה
 מבחינה תיירותית.

לפני שבוע הייתי אצל כבוד השר בענין
 בניית בית-מלון. יש יהודים וערבים המבקשים להשתתף יחד בבניית בית-
 מלון. לדעתי, צריך לבנות עשרות בתי-מלון בנצרת. הענין שאני מדבר
 עליו נמצא בשלבים מתקדמים והאנשים המבקשים לבצע הם רציניים. רבים
 פנו אלי בבקשה לבנות בתי-מלון בעיר אלא שהם לא היו רציניים ואילו
 הקבוצה שאני מדבר עליה עכשיו היא רצינית, הם רכשו כבר קרקע ומוכנים
 לבנות. כבוד השר טוען שעכשיו ישנה הקפאה בבנייה. נכון, יש הקפאה
 אבל צריך להקפיד במקומות בהם יש מספיק ולא בנצרת. אני מקווה ששר-
 התיירות יפעיל השפעתו בענין זה ומשרד התיירות יעשה יותר למען נצרת.

כבוד השר, כשראיתי ושמעתי אותו
 בטלביזיה בעת פגישתו עם האפיפיור ברומא, הוא דיבר על נצרת. אבל אדוני,
 צריך גם לעשות ולא רק לדבר. במשך 26 שנים לא עשיתם דבר לנצרת.

לפני שלוש שנים, כשהעליתי הצעה דומה
 לסדר-היום ציין כבוד השר כי בנצרת הושקע סכום של 200 אלף ל"י. מה זה
 200 אלף ל"י?

אין לי אלא לשוב ולהביע תקווה כי
 הפעם ישאו הדיונים פרי וייעשה יותר למען התיירות בנצרת.

ה. זיידל: בית-המלון הקיים בנצרת, האם הוא מלא?

ס. אלזועבי: אין בתי-מלון בנצרת. בשבוע שעבר התאכסן

בנצרת שר העבודה הצרפתי והוא כעס שאין
 בית-מלון בעיר.

ל. התיירות ס. קול: כבוד היושבת-ראש. אני סבור על העובדה

שוועדת העבודה מטפלת בנושא של הערבים
 בישראל. על שולחן הממשלה מונחת הצעה שלי בדבר שילוב הדור הצעיר
 והאינטליגנציה הערבית בחיי החברה בארץ, כדי שלא יהיו מתוסכלים. המצב
 הנוכחי מחייב יתר דיון ויותר מעשים. אני מקווה שהממשלה אמנם תגיע
 לכלל דיון בנושא זה. אחרי 25 שנה התקיים בממשלה דיון אחד, בראשות
 של הגב' גולדן מאיר, שמענו בה סקירה של היועץ לעניני ערבים והזמן
 שנותר באותה ישיבה לא הספיק אלא לדיון קצר על בעיות המיעוט הערבי
 בארץ. אנחנו מסגרים בענין זה ולא טוב לברוח מן הבעיות כי הן מחריפות.

במה שנוגע לתחום שלגור - התיירות - פעלנו רבות מאז מלחמת ששת הימים ואיחוד ירושלים. ניתן אישור לכל סוכני התיירות במזרח ירושלים, לעבוד כמו סוכני התיירות בכל הארץ. ואמנם, הם עובדים יפה ועושים עסקים טובים. נתנו הסלצות לבתי-מלון במזרח ירושלים והם קולטים תיירים. לפני כשנה, לאחר קודם מזרז שהתקיים מטעם מסד התיירות, אושרו מורי הדרך הערביים במזרח ירושלים לעבוד לא רק במזרח ירושלים, ביהודה ובשומרון אלא גם ברחבי מדינת-ישראל. אנחנו משתדלים מאד לשלב את הסטוד הערבי והדרוזי בתוך מפעלי התיירות.

אין ספק שחבר-הכנסת אלזועבי צודק שעד מלחמת ששת הימים היתה נצרת בת יחידה ועכשיו היא צריכה להתחרות עם עוד בנות. ירושלים מאוחדת ויש לה כח משיכה רב. כל התיירים והצליינים הנוצרים המגיעים לישראל באים קודם כל לירושלים. הם מבקרים בבית-לחם מפני שהיא סמוכה לירושלים, יתכן שאם בית-לחם לא היתה כה קרובה לירושלים לא היו מבקרים בה אבל הקרבה הגיאוגרפית גורמת לכך שמי שמבקר בירושלים מבקר גם בבית-לחם. יחד עם זה נכון שבית-לחם מתחרה בנצרת והדאיה שכל האירועים הגדולים לקראת חג המולד מתקיימים בבית-לחם. הנשורה היתה אמנם בנצרת אבל הלידה היתה בבית-לחם, לפי המסורת הנוצרית, והכל זורמים לבית-לחם. השנה, לדוגמה, היו לנו יותר צליינים מאשר לפני שנה.

ל. דיציאן: גם יותר מאשר בשנת 1972.

שר-התיירות ס. קול:

בפון. שנת 1972 היתה שנת שיא. על אף האיומים וההודעות והאזהרות שפורסמו בעולם לא לנסוע לישראל, הגיעו השנה יותר.

כשביקרתי את הנערה הפצועה בבית-החולים כשהוריה עמדו ליד מיטתה הם אמרו לי: זה יכול לקרות גם אצלנו. גם ישו סבל. בקושי התגברתי על הדמעות שעמדו בעיני כששמעתי מפייהם דיבור כזה בדגש כה טראגי.

עובדה היא שצליינים רבים הגיעו ולא היו תקריות. יש לשבח על כך את גורמי הבטחון שדאגו וזקטו באמצעים הדרושים. גם אתמול ושלושום עבר חג המולד של האורתודוכסים בסדר גמור. אנחנו עומדים לפני חג מולד נוסף, של האדמנים, שיהיה בקרוב.

סוכני הנסיעות במזרח ירושלים מעבירים תיירים דרך הגשרים לישראל ופמנה. זו תנועה שהתפתחה יפה אם כי לא במימדים שחשבנו מפני שגם ברמת-עמון חסדים בתי-מלון ולא רק בנצרת. יתר על כן, לרמת-עמון יש צ'רטרים ולנו אין צ'רטרים ובכל זאת התיירות אלינו גדולה יותר.

ס. אלזועבי:

בנצרת לא חסדים בתי-מלון אלא אין בתי-מלון.

שר-התיירות ס. קול:

מכיון שנצרת היתה מרכז תיירותי במשך 19 שנים עשינו מצדנו הכל כדי למשוך לשם תיירים וצליינים. אבל צריך לזכור ששר-התיירות איננו יכול להורות לצליינים לאן הם צריכים לנסוע בחג המולד. על כך יכולים אולי להשפיע כנסיות וכמרים אבל לא שר-התיירות של מדינת-ישראל. נדמה לי שמספיק בכך ששר-התיירות ומסד התיירות דואגים לחגיגות פות בחג המולד, זה תפקיד חשוב מאד, אבל הם אינם יכולים לתת הודאות. אנחנו יכולים להשפיע על סוכני הנסיעות, שמוכרים את התיירות, שיכניסו את נצרת למסלול, וזה אנחנו עושים. הסוכנים טוענים שרוב התיירים המגיעים לנצרת שוהים שם במשך היום אבל נוסעים ללון על-יד הכנרת, כי לדעתם הכנרת קרושה יותר מנצרת. הפרוטסטנטים אומרים שהמקום החשוב ביותר בישראל היא הכנרת, הר-האזר ואילו הקתולים האורתודוכסים באים לנצרת אבל חלק מכריע מהם אינם לנים בנצרת.

התקיים בנצרת כינוס מיוחד של סוכני נסיעות ונסיתי להשפיע עליהם, שכאשר הם מוכרים את חבילת התיירות וקובעים את הביקורים, שיכניסו למסלול את נצרת לא רק לביקור במקום אלא גם ללינה. הובטח לי לעשות זאת אלא שההבטחה לא קויימה. הממשלה יכולה לדבר ולהשפיע, היא איננה יכולה לכפות.

יש בנצרת לשכת תיירות שבה עובדים שלושה איש. המנהל הנוכחי הוא מצויין והמנהל הקודם היה בלשכת התיירות שלנו ברוטא.

בנצרת קיימים כיום ארבעה בתי-מלון, לא של חמישה כוכבים אבל של ארבעה ושלושה כוכבים. יש בנצרת שש מסעדות וחמש חנויות למזכרות להן יש מעמד מומלץ למכירה לתיירים, שהוענק מטעם משרד התיירות, וניתנו להם היתרונות שלנו להרחבה ולשיפוצים.

כיוזמת משרד התיירות שופצה באר מרים, הורחב הכביש הראשי, נסללו מדרכות ובקבעה תאורה.

ס. אלזועבי: על-אלה שמענו לפני שלוש שנים, זה תקליט ישן.

שר-התיירות ס. קול: מזה שנים מפרטס משרד התיירות חוברות, כרזות ומפעות המוקדשים לנצרת. החומר הזה מתפרטם בשפות רבות ומופץ על-ידי הלשכות שלנו וסוכני הנסיעות. יש על נצרת סרטי תיירות שהופקו בארץ. נצרת מופיעה בכל הסרטים שלנו.

ס. אלזועבי: אתה מדווח מזה ולא נצרת.

שר-התיירות ס. קול: אני עושה זאת כדי שנצרת תרוויח. אני חייב לציין שבביקורי בנצרת ציינו לפני הסוחרים שהעסקים שלהם משגשגים. אורגני משרד התיירות - סוכני בטיעות מהעולם, עתונאים, צוותות טלביזיה - המגיעים לסיור ליסודי מגיעים כולם לנצרת ונפגשים לשיחות עם הגורמים השונים. כך זוכה התיירות בנצרת לפרסום בעתונות העולמית. נדמה לי שאין עיר תיירותית שיש לגביה פרסום כה רב מטעם משרד התיירות כמו שהובר נעשה לגבי נצרת, ובשפות שונות. ועדת המסלולים של משרד התיירות דואגת לכך שנצרת תיכלל בכל הסיורים הרגולריים. אנחנו עושים פעולות שונות גם לקראת חג המולד.

רצוני להביא לידיעתכם סיפור בלתי נעים, שיכול היה להיות נעים וחשוב.

לפני כשנה, כשחבר-הכנסת אלזועבי היה ראש עיריית נצרת, באתי אליו ואמרתי לו שיש בדעתי לערוך מבצע שיעלה את נצרת על המפה הבין-לאומית של הפסטיבלים המוסיקליים ויש רעיון לקיים בנצרת פסטיבל למוסיקה כנסיתית. הצעתי להסוך ענין זה למבצע עולמי. הוקמה ועדה והתחלנו לפעול. המועד שבצע לפסטיבל זה היה אביב 1975. הבישול קלרני, של הכנסיה הקאתולית לא היה חם לענין אבל בכל-זאת קיבלנו בשעתו הסכמתה של הכנסיה הקאתולית, שפתיחת הפסטיבל תהיה בכנסית הבשורה. קיבלנו לרעיון גם הסכמתם של מוסיקאים נוצרים ידועים שם ודובר על כך שתושמע במקום מוסיקה של באך, הרקוויאום של ורדי, ובכל, יש מוסיקה כנסיתית מצויינת. כאמור, גדולי המוסיקאים הסכימו לתת ידם למבצע.

בקיץ הייתי ברוטא, נתקבלתי על-ידי האפיפיור ובין הדברים שסיפרתי לו היו גם פרטים על השנה הקרושה וציינתי שהייתי רוצה לראות בשנה זו צליינים מרוטא שיבואו לנצרת ולבית-לחם, וכמובן סיפרתי על רעיון הפסטיבל. הוא בדרך על כך ואנחנו התקדמנו והשקענו כספים בארגון הארוע. גם מנהל מונה למבצע. אחרי שהכל היה מוכן קיבלנו הודעה מהכנסיה הקאתולית, שהם מושכים ידם מהענין. אקוסטוס, הממונה על המקומות הקדושים של הכנסיה הקאתולית בארץ הודיע שהבזיליקה בנצרת היא לא רק כנסיה אלא היא מקום קדוש ולכן הפתיחה לא תוכל להתקיים שם. אחד-כך בא אלי נציג הוותיקן וביקשתי ממנו שיודיע לי תוך עשרה ימים את תשובתו, אם לחיוב ואם לשלילה, ואז, אם התשובה תהיה שלילית, נאלץ לבטל את הרעיון רו לרחות את קיומו. הוא הבטיח לבדוק את הדברים ותשובתם היתה שלילית. המבצע בוטל. אחד-כך הגיעה אלי משלחת מנצרת, מנהל הלשכה שלנו ומר אלון בשם נצרת עלית ונצרת העיר והם אמרו לי שרצונם לשלוח משלחת לרוטא, בשם הנוצרים, המוסלמים והיהודים, כדי לבקש את הכנסיה הקאתולית שלמען טובתה של נצרת לא תבטל את ההסכמה שניתנה על-ידיה בזמנו. נתתי להם הסכמת שייצאו בשם תושבי נצרת. לא שמעתי מהם אחר כך, וכנראה שהם לא נסעו. סיפרתי את הסיפור הזה לחבר-הכנסת אלזועבי בזמנו.

כאמור, יש דברים שעשינו ביוזמתנו
אבל יש דברים שאיננו יכולים לעשות מפני שהם אינם תלויים בנו.

חבר-הכנסת אלזועבי סיפר על בית-
מלון שיש המבקשים להקים. הענין הזה נסחב זמן רב.

ס. אלזועבי:

כמה שנוגע לפסטיבל, אפשר היה לבנות
אולם מיוחד לענין זה ולא להשתמש בכנסייה.

שר-התיירות ס. קול:

הממשלה איננה בונה לא אולמות ולא
בתי-מלון. משקיעים יוזמים ובוונים.

ס. אלזועבי:

אני מדבר על אולם לפסטיבל.

שר-התיירות ס. קול:

זה ענין של מיליונים. זה ענין של
20 מיליון ל"י, אינני מוכן לכך.

ס. אלזועבי:

לא עשית שום דבר למען נצרת, אתה יכול
לעשות משהו.

שר-התיירות ס. קול:

אני מתפלא על הצורה שאתה מדבר. אני
סבור שעיריית נצרת לא עשתה דבר למען
העיר. העירייה רצתה שאנחנו נעשה עבורה ואמנם עשינו למען נצרת יותר
מאשר בשביל כל עיר אחרת. כאמור, הממשלה איננה בונה בתי-מלון. בתי-
מלון נבנים על-ידי משקיעים מחוץ-לארץ או מהארץ או ההסתדרות.

היו"ר ש. ארבל-אלטווליסנו:

האם עשיתם כדי לכוון משקיעים לנצרת?

שר-התיירות ס. קול:

כמובן שנסינו לכוון לשם משקיעים אבל
משקיעים רוצים להשקיע כספים במקום שיש
להם סיכוי לקבל רווחים. גם ההסתדרות איננה בונה משקיעים במקום שאין סיכוי
שהעסק יהיה רווחי. יש חברת מלונות של ההסתדרות, שבנתה את מלון "מוריה"
בירושלים, קנתה את "פאן אמריקן" בים-המלח, בנתה בית-מלון באילת ובחיפה
אבל לא בנתה בנצרת. אמרנו שאנחנו מוכנים לתת הלוואות לנצרת אף-על-פי
שהיא נחשבת לאיזור פיתוח ב'.

ס. אלזועבי:

לפי ההחלטה היא איזור פיתוח א'.

שר-התיירות ס. קול:

אמרת ש כדי לעזור לנצרת צייתן לה הלוואות
כמו לאיזור פיתוח א', בלומר, 60% בלי
הצמדה ובדבית נמוכה אבל לא היו במשך השנים משקיעים מועמדים. מי שעשה
עסקים על-חשבון נצרת הוא מכסימוב החטישי.

לאחרונה היה אצלי חבר-הכנסת אלזועבי
עם קבלן שהוא גם משקיע. אמרתי להם שכיום יש החלטה ממשלתית להקפיא את
הבנייה באופן טוטאלי בכל הארץ. הוספתי ואמרתי שאם מתקיים עכשיו דיון,
לפי הצעתו של שר-השיכון, לעשות כמה יוזמים מן הכלל ולהפשיך את ההקפאה,
יש בדעתי לבקש הפשרה ולהתיר בנייתם של כמה פרויקטים. אם אמנם תהיה
אפשרות של הפשרה נכונים לרשימה את נצרת. יש בענין זה ועדה ממשלתית.
יש שנים - שלושה סקומות שאין בהם בתי-מלון כגון: כרמיאל מעונינת במוטל,
נצרת - בבית-מלון ומשהו במצפה רמון - כנראה שזה יהיה מוטל. השיחה הזאת
התקיימה לפני שנוע ולא יתכן לבוא היום ולקטרג בנקודה זו. הבטחתי לחבר-
הכנסת זועבי שאפעל לשם הפשרה לגבי נצרת.

יחד עם זאת עלי לציין שלא די בהקמת
של בית-מלון בנצרת-מלון איננו המפתח לתיירות. אני רציתי לעשות בנצרת
אירועים מושכים, כי צריך שיהיה לנצרת כח משיכה.

ראש עיריית בית-לחם נסע לחוץ-לארץ וחשב
שהוא מביא מיליונים אלא שהמיליונים אינם זורמים. הוא נפגש עם רוקפלר
וקיבל ממנו הבטחות. הוא השתתף בכנס של ראשי ערים, שהתקיים בארצות-הברית
והמשרד לא מלא במפתחות שהוא קיבל. הוא סיפר שקיבל 60 אלף דולר לשיפוצה
של רחוב בנסיית המולד ויש לו הבטחות רבות. אבל אין עושים דיסקונט
מהבטחות? - אני לא יודע. בין אומר לבין עושה המרחק רב מאד.

אנחנו לא התערבנו בענין זה, כי בקשו מאתנו לא להתערב. המצב הוא כזה שהכסף איננו זורם.

אני רציתי לעשות באופן מיוחד בשביל נצרת מה שאנחנו לא עושים בשביל בית-לחם, כי אנחנו חייבים לנצרת וצורך חבר-הכנסת אלזועבי כשהוא אומר "אני עורך קודמים" ולפיכך גם עשינו רבות אבל אין אנחנו יכולים לכוף. אנחנו יכולים להשפיע על סוכנים, אנחנו יכולים להשפיע על עתונות ועל משקיעים אבל אין אנחנו יכולים לתת הוראות. במה שנוגע לממשלה, הרי לגבי שום מקום לא עשינו פרסום כה רחב כמו שעשינו לגבי נצרת, ונמשיך ונעשה.

אני בטוח שבדברים שונים שאמר אותם חבר-הכנסת אלזועבי באו בעידנא דריתחא. כואב לנו ורוצים היינו לנצרת יגיעו יותר תיירים. 45% מהתיירים המגיעים לישראל הם צליינים נוצרים ונעשה הכל כדי למשוך אותם לנצרת. צר לי שהכנסיה, למרות שהבטיחה, נסוגה ברגע האחרון מהבטחתה. נדמה לי שיש דברים בגו, הקשורים בפוליטיקה. אני מבטיח שגם בעתיד צשתדל לעשות כל מה שבאפשרותנו לקידום ופיתוח התיירות בנצרת.

מה שנוגע לבית-המלון, כאמור, אטפל בענין ההפשרה בוועדה המטפלת בכך.

זרם התיירות לארץ יציב יותר מאשר לארצות אחרות. מדוע התיירות בישראל ירדה רק ב-6%? מפני שהיא מורכבת בעיקרה משני אלמנטים יציבים: התיירות היהודית והתיירות הנוצרית צליינית. הירידה היא בהיקף תיירות הנופש.

האם מטעם משרד התיירות יש ארגון של חגיגות חג המולד בנצרת?

כשהייתי לא מזמן בארצות-הברית נפגשתי בין היתר עם נציגים של איגודים מקצועיים ובין יתר השאלות שנשאלתי היו שתיים מרכזיות: הכושים העבריים בדימונה ונצרת. נראה לי שיש בעולם התענינות מדונה על הנעשה בנצרת במיוחד ביחסי הגומלין בין נצרת עליה ובין נצרת תחתית והחיים בצורתא בין שני העמים - היהודי והערבי. נדמה לי שבמה שנוגע לנצרת והחיים בה זו יכולה להיות פעולת הסברה חיובית על דמותה של מדינת ישראל.

האמת היא שבמקומות רבים, ביחוד בלשכות תיירות, רואים את התמונות היטות שהוציא משרד התיירות על נצרת.

נשמעו מה ניסוח של אי-שביעות רצון ואפילו רוגז. שמעתי בקשה רב את דבריו של חבר-הכנסת אלזועבי וכבראה יש מצלו התמדתות במה שנוגע לנעשה בנצרת. נכון, יש הקפאה על הבנייה בארץ אבל נדמה לי שיש מקומות שבהם צדיכים להסיר את ההקפאה, ואין המדובר רק על בית-מלון בנצרת אלא גם על תחנת "אגד" בדימונה.

ובמה שנוגע למצב בנצרת. אני מסכים עם שר-התיירות שער מלחמת ששת הימים הייתה נצרת בכחינת בת יחידה למדינת ישראל והיום יש יותר בנות ו"את כולן צריך להשיא".

היו"ר ש. ארבל-אלמוזליני: הבת הבכורה קודמת.

אני רואה שבמספר מצויינים שלושה בתי-מלון. צריך לדעת אם יש בהם מספיק כח משיכה כדי שתיירים ירצו להשאר שם. אני יודע מה הסותרות שיש בבתי-מלון לתיירים בירושלים, והם מבקשים עוד ועוד. שהות בבית-מלון עולה כיום 20 דולר ותייר מחוץ-לארץ יכול להרשות לעצמו להוציא את הסכום הזה, הוא יכול להרשות לעצמו לגור בבית-מלון בעל חמישה כוכבים. נזדמן לי לפגוש תיירת שקנתה בבית-מלון "שלו" שסלה בדרקסה תימנית, במחיר של 30 דולר, בשבילה זה סכום זעום ביותר.

הזמן הזה הוא הזדמנות וחובה למדינת-ישראל לפתח את נושא התיירות בצורה אינטנסיבית ביותר, כי היום אפשר לספק שירותים במחיר זול ולמשוך תיירים למדינה. התיירים הם השליחים לחוץ-לארץ.

הרעיון בדבר הפסטיבל בנצרת הוא גדול ביותר. לדעתי, צריך למצוא נדך לקטילנו בנצרת כי קיומו בנצרת עשוי לתת לעיר פרסום בלתי רגיל. צריך לעשות הכל כדי למצוא נדך להפוך את הרעיון לאירוע שנתי קבוע.

ה. זיידל:
קיימת עכשיו בעיה כללית של התיירות ועלינו לקיים את הדיון על התיירות בנצרת במסגרת בעיית התיירות בכלל בארץ. אני סבור שהבעיה איננה בתי-סלון, יש בתי-סלון העומדים ריקים סתוירים. התאכסנותי במלון "הולילנד" בירושלים ונדמה לי שהייתי אחד סבורדים במקום. הייתי בקיץ בנצרת עלית וגם שם מתלוננים שאין תיירות.

שר-התיירות ס. קול: שם אין בית-סלון.

ה. זיידל: הם מתלוננים עליך שאינך מפתח את התיירות בנצרת עלית.

אני תוסך בתביעה שמשרד התיירות חייב להקדיש תשומת לב מיוחדת לנצרת. כאמור, הייתי בקיץ בנצרת וראיתי תיירים הסגיעים לשם לזמן קצר ביותר כדי לערוך קניות. נצרת איננה מהווה אתר תיירותי בשעה שבעולם היא יחידה ואין עוד נצרת.

ועדת העבודה חייבת להגיש המלצותיה למליאת הכנסת ואני אתמוך בכל שניתן וגם מיוחד לנצרת.

הקפאת הבנייה היא כללית ואני מתנגד שנעשה יוצא מן הכלל לגבי נצרת. ההקפאה מסתיימת ב-1 באפריל 1975 ואחר-כך תהיה כנראה רק הקפאה חלקית. אנחנו יכולים להמליץ שבמסגרת ההפשרה החלקית תיכלל גם נצרת.

ס. ורטמן: אני מסכים לדבריו של חבר-הכנסת זיידל. השאלה איננה בתי-סלון. משרד התיירות איננו בונה בתי-סלון. יתר על כן, בתי-סלון עדיין אינם מבטיחים תיירים. מדובר על עידוד תיירות ועל בתי-סלון שהתיירים ילוננו בהם.

שאלת התיירות בנצרת ובכלל בכל השטח שמצפון לתל-אביב היא פרובלמטית. יש אתרים אבל התיירים עוברים עליהם ביעף.

שר-התיירות ס. קול: מתפללים בהם ונוסעים הלאה.

ס. ורטמן: מסשיכים את הדרך לגליל ולגולן וחוזרים לתל-אביב.

אי-אפשר לפתור שאלה זו לא על-ידי צווים ולא על-ידי החלטות ארגוניות של משרד התיירות ואפילו לא על-ידי אגודות למזכרות. חייב להיות תכנון תיירותי כדי שתיירים מכל הסוגים יבואו. לדוגמה: כמעט בכל עיר בגרמניה מתקיימות תערוכות שונות, הוא הדין לגבי צרפת. לא זה המצב בישראל. תערוכה לא באה רק כדי למשוך תיירים, אלא שהיא מהווה גם מסמן מסחרי לפחות בעונת התיירות.

נראה לי שביוזמת משרד התיירות יכולה המדינה ליזום מופעים מיוחדים כדי שתיירים ירצו להגיע אליהם.

שר התיירות ס. קול: סיפרתי ושמעת על יוזמה לדבר עזום שנתבטל.

ס. ורטמן: כאשר יוזמים מבצע גדול צריך לדאוג גם שיהיו מקומות אכסון כי לא יתכן ליזום, לדוגמה, כנס של צליינים, שחלק מהם יתאכסנו בחיפה וחלק במקומות אחרים והם יבואו לנצרת להתפלל בה.

הנושא הנדון מחייב לימוד מסקנות ועלינו להגיש מסקנות על פני שטח רחב ומעמיק יותר כדי שנישכ לא רק לשאלה של בתי-סלון. ברור שבתי-סלון נבנים על-ידי משקיעים במקומות שכדאי להם.

אם יהיה תכנון מסשלת לנצרת כדי שתהיה מקום משיכה לתיירות וכדי שכדאי יהיה להשאיר בה לפחות לילה אחד, אז יש טעם לדבר על הקמת בתי-מלון. אם מדובר על כנסים ופסטיבלים יש לדאוג גם למקומות ריכוז וכינוס.

פ. גרופר:
ענין התיירות מהווה מערכת אשר מתחילה לא בתי-מלון ולא באולמות. יש בארץ מקומות ואתרים שלא השכלנו עדיין להפכם לאתרי תיירות. נדמה לי שגם לגבי נצרת לא נעשה מספיק. היום יש סיבה ותירוץ - הקפאה אבל היו תקופה שלמשרד התיירות היו אפשרויות לפתח ולהכין איזורים שונים לתיירות בין-לאומית והדבר לא נעשה.

המגמה במסגרות שלנו צריכה להיות עידוד ותמיכה בנושא התיירות בכלל, וכמובן גם בנצרת עליה אנחנו דנים.

ד. לוי:
עלינו לזכור שתיירים המגיעים לנצרת באים למדינת-ישראל. לדעתי, מן הדין שהתדסו לא רק מהמקום כאתר תיירותי אלא מהעשייה של ישראל בעיר נצרת. לדעתי, יש כאן חובה, חובה לאומית, לעודד תיירות ולפתח את נצרת פיתוח אורבני נאה למען תהיה העיר לא רק כח משיכה לסאמינים נוצרים אלא הסבוקים בה יוכלו להעריך את פועלה של מדינת-ישראל. לא העליתי על דעתי שבכל האיזור, כולל נצרת, אין בית-מלון.

ד. וילק: יש בנצרת שני בתי-מלון חדשים.

ד. לוי:
נדמה לי שטעינו בכך שבשנים השמנות לא נתנו דעתנו על נושא זה ואילו כיום, בגלל השנים הרעות, בגלל המגבלות, אנחנו חייבים לחסוך.

ועוד: לפיתוחה של נצרת יש חשיבות גם לגבי תושבי השטחים המגיעים אליה. אם אנחנו משרוים מה עשה המסטר הירדני בשטחים ומה עושה מדינת-ישראל - כוח לאומי הוא לפתח את נצרת. עלינו לעשות הכל כדי לסייע לשר-התיירות לבצע מה שצריך בעיר הזאת.

ס. כהן:
השאלה היא מה עושה נצרת עצמה, מה עושה עיריית נצרת כדי למשוך תיירים אליה. כל מקום צריך ליזום, כי "שב ואל תעשה" איננו שיטה.

היו"ר ש. ארבל-אלמוזלינו:
במסגרות שנתקבלו בזמנו מדובר על כך שמשרד התיירות צריך לעשות כדי שנצרת תיכלל במסגרת התיירות. מה נעשה?

שר-התיירות ס. קול:
הכנסנו את נצרת למסלולים הרגולריים. צורך חבר-הכנסת מאיר כהן הטוען שהעיר צריכה ליזום ולעשות גם בעצמה.

כאמור, אנחנו לא בונים בתי-מלון. אם תהיה אפשרה חלקית בהקפאת הבנייה ואם יהיו יוזמים לבניית בית-מלון בנצרת - אעשה ככל שאוכל להפסיד את ההקפאה לענין זה בנצרת.

בזמנו הציע ראיה שהפסטיבל בנצרת יתקיים בכנסייה שלו, אלא שזה מקום קטן ובלתי מתאים. אם מארגנים מבצע עולמי הוא צריך להיות מאורגן כיאור. הקמת אולם מיוחד - זה ענין של שנים ומיליוני לירות. אני בעד זה שתצא המסלחת עליה סיפורתי ושיהיה לחץ. נצרת לא לחצה על הכנסיה הקאתולית שתחזור בה מסרובה. לקראת האביב הקרוב אי-אפשר לעשות דבר, אבל אולי ניתן יהיה לעשות משהו בסתו, אם, כאמור, תשונה תשובתה השלילית של הכנסיה הקאתולית.

אנחנו עושים כדי שהצליינים המגיעים לארץ במסגרת השנה הקדושה מגיעו לנצרת. אין אנחנו יודעים כמה יגיעו סרוטא. אילו היה מתקיים הפסטיבל בנצרת כי אז היא היתה מהווה את המרכז. מדובר על ביקור בשלושה מקומות: ירושלים, בית-לחם ונצרת.

אנחנו מצדנו נעשה על-מנת לקדם את
עניינם של נצרת. כל אחד יודע עד כמה אני רוצה לצרף את הציבור הערבי
לחיי המדינה, לא רק במסגרת התיירות.

אשר לבית-המלון. אין על כך ויכוח, ואם
בחודש אפריל תהיה הפסדה של ההקפאה, אפעל בעניין זה בוועדה.

אני מציע שהישיבה הבאה של הוועדה תהיה
בנצרת. ס. אלזועבי:

אני מסכים לכך. שר-התיירות ס. קול:

הישיבה ננעלה בשעה 11.00.